

ANDERS SØRENSEN VEDEL: Den danske Krønike. Saxo-oversættelse 1575. Udgivet i facsimile af Det danske Sprog- og Litteraturselskab med introduktion af ALLAN KARKER. København, G. E. C. Gad, 1967. 27 + dcxlvii s. + registre. 90 kr.

Anders Sørensen Vedels Saxo-oversættelse har nydt en sjælden anseelse ned gennem tiden, efterhånden dog mindre som formidler af Saxo end på grund af oversættelsens egne litterære og sproglige kvaliteter. To gange er den genudgivet, i 1846-51 af Samfundet til den danske Litteraturs Fremme og igen i 1967 af Det danske Sprog- og Litteraturselskab. Begge gange har man tilstræbt så stor lighed med 1575-udgaven som muligt, men i forrige århundrede måtte man renoncere på at genskabe de gamle typer og sætte med moderne gotisk skrift, hvorved der indløb mange grove trykfejl, medens den nye udgave, takket være fotografisk teknik, faktisk er identisk med forlægget. Alligevel er det et spørgsmål om den nye tekstgengivelse alt i alt er bedre end forgængeren. For det første er manglerne ved 1575-trykket der ikke alle steder er helt let at læse blevet forværret ved kopieringen. For det andet har man åbenbart overset, at der sidst i 1851-udgaven findes en liste over varierende læsemåder i et andet eksemplar af originaludgaven end det teksten er sat efter; af disse varianter synes i hvert fald een at ramme Vedels mening bedre end tekstens læsemåde. Skønt dette ikke er noget enestående tilfælde – noget lignende gælder f.eks. første bind af Huitfeldts krønike – er der intet der tyder på at mere end eet eksemplar er taget i betragtning i forbindelse med den nye udgivelse.

Allan Karkers introduktion rummer en oversigt over Saxo-tekstens historie, en gennemgang af de forskellige oversættelser illustreret med tekstprøver og en redegørelse for tilblivelsen af de to genudgivelser af Vedels arbejde. Karker karakteriserer Vedels stil rammende, men alt for kortfattet – det er jo dog for at bevare et hovedværk i dansk prosahistorie man lader det genoptrykke; bl.a. fortjente en bemærkning om visse ligheder mellem Saxos og Vedels sproglige virkemidler en uddybning. Kan det hænges sammen med at de, alle forskelle til trods, var skolet i den samme retoriske tradition?

Rammerne har i det hele taget været for snævre til denne indledning. Det er vel derfor Karker uden forbehold slutter: »ved fastsættelsen af Saxos originale tekst må der endnu i dag tages et vist hensyn til Vedel« ud fra fortalens ord: »ieg haffuer forbedret oc corrigeret Latinen vdi hundrede Stæder, ia flere oc icke færre«. Her burde det være understreget at intet tyder på at Vedel har haft adgang til et håndskrift af *Gesta Danorum*. Han har vistnok kendt Christiern Pedersens oversættelse, der sandsynligvis byggede på et manuskript. Kun hvis Vedels rettelser beror på en sammenligning mellem Christiern Pedersens oversættelse og 1514- eller 1534-trykket har de værdi, og det er nok yderst sjældent tilfældet.

I afsnittet om Vedel som historiograf giver Karker et sammendrag af den traurige historie om Anders Sørensen Vedel og den danske krønike, som han tidligere har behandlet monografisk i *Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning*. Det forekommer anmelderen at der her er en tilbøjelighed til at overvurdere hvad Vedel kunne have ydet og en tilsvarende underkendelse af hans faktiske indsats – en vurdering der stammer fra Vedel selv – på trods af at Karker er

fuldstændig klar over Vedels sangvinske temperament, der gjorde sig gældende når han forelagde sine planer, og hans detail-glæde og manglende overblik i det praktiske arbejde.

Hvis man betragter Vedel i lyset af den samtidige historieforskning, som man kommer til det når man arbejder med Huitfeldts Danmarkshistorie, tegner billedet sig noget anderledes: Vedel bidrog vittterligt til erkendelsen af fortiden, ikke alene ved at samle håndskrifter og udgive tekster, men også ved sine kommentarer til dem. Historikerne i det 16. og 17. århundrede veg ikke tilbage for at læse Saxo på latin, men de brugte Vedels oversættelse for kommentarens skyld. Skønt Vedels kronologiske oplysninger, som C. F. Wegener har udtrykt det, hverken var »meddeelte i tilstrækkeligt Antal eller efter nogen fast Plan eller engang altid rigtige«, vandrede de videre side om side med Saxo-citaterne i den følgende tids historieværker. Vedel havde simpelthen gjort Gesta Danorum brugbar som kilde.

Til eksempel kan nævnes et sted fra 8. bog hvor Saxo efter at have fortalt om kong Snio og Longobardernes udvandring omtaler et par konger, Biørn og Harald, som han kun kender navnene på. Derefter følger Gorm den Gamle (ikke at forveksle med Harald Blåtands far) til hvis tid Saxo henlægger Thorkil Adelfars rejser, hvorefter Gøtrick regerer, samtidig med Karl den Store. Efter den korte omtale af Biørn og Harald skriver Vedel: »Ligeruis som wi haffue intet aff disse tuende Konger vden naffnet alleniste, saa er vel troligt at mange flere Danske Kongers baade Naffn oc Gierninger ere forgætte, besynderlige vdi denne stæd. Thi fra den tid at de Longobarder vdginge vdi Kong Snies tid oc indtil Kong Gøtrick beleber sig fast ved 250 Aar. Vdi huilcken midler tid haffue verit (vden tuil?) flere end fire Konger vdi Danmarck« (s. clxxxv). Denne overvejelse gik videre til Mogens Madsen og fra ham til Huitfeldt. For dem var det et dunkelt punkt i Danmarkshistorien, for os er det et Saxo-problem Vedel her har peget på. Har Saxo selv indsat Biørn og Harald og tredoblet Gorm'erne for at udfylde tidsrummet mellem Longobardernes udvandring og Tysklands kristning – eller har han anbragt de sidstnævnte verdenshistoriske begivenheder hvor han syntes de hørte hjemme i en kongerække der forelå på forhånd?

Det er ikke det eneste sted Vedel giver en kommentar der kan virke tankevækkende den dag i dag. Andre eksempler kan nævnes fra Saxo-oversættelsen, fra hans udgave af Adam af Bremen og fra hans folkevisesamling »Hundredevisebogen«. Det hænger sammen med hans udprægede sans for tekster. Som videnskabsmand var Vedel først og fremmest filolog.

Hvorfor blev det da til så lidt med hans Danmarkshistorie? Karker forklarer det generelt med at »historieforskning og historieskrivning vanskelig forenes i én mands pen«. Bortset fra at det ville være svært at afgøre hvilken af de to kategorier Vedel hørte hjemme i, er det jo en distinktion man for længst har gjort op med fra historisk hold (Povl Bagge i Historisk Tidsskrift 10. rk. V): Først når man sætter tekstudsagnene ind i en historisk problemstilling, bruger dem som kilder til at besvare et spørgsmål om fortiden, er man inde på historikerens egentlige arbejdsområde. Til gengæld er denne problemstilling allerede en hypotese om en fortidig sammenhæng, der ved kildestudiet enten afkræftes og erstattes med en ny eller bekræftes og derved bliver en teori om den fortidige

virkelighed – og længere kan ingen historieskriver nå. Det var også vilkårene for de gamle, omend deres arbejde med kilderne var væsentlig anderledes end vort. Spørgsmålet er imidlertid om Vedel formåede at underordne studiet af teksterne under en historisk problemstilling – hans fremstilling af Sven Tveskægs historie, det eneste der blev færdigt af hans magnum opus, tyder ikke på det. Derimod lykkedes det undertiden for Huitfeldt at skabe et overblik over et historisk emne på basis af det kildemateriale han rådede over.

Måske skal denne forskel ses i lyset af deres respektive historiesyn. Huitfeldt betragtede historien som en læremester i praktisk politik, men for at læren kunne være nyttig måtte den være knyttet til konkrete situationer. Også for Vedel var historien en *magistra vitae*, men på det moralske plan. Han søgte det almenmenneskelige i fortidens skikkelser, og når han skrev historie blev det til en prædiken.

INGE SKOVGAARD-PETERSEN

HERMANN KELLENBENZ: *Der Merkantilismus in Europa und die soziale Mobilität*. Institut für europäische Geschichte Mainz, Vorträge Nr. 42. Wiesbaden, Franz Steiner, 1965. 71 s. 7,40 DM.

Gennem mange år har professor Kellenbenz i Köln drevet omfattende studier i den nyere tids økonomiske og sociale historie. Hertugdømmernes og især Hamburgs historie har været emnet for de fleste og vigtigste arbejder, og udgangspunktet for et stadigt bredere studium af almindelig europæisk historie. Skandinavisk historie har professor Kellenbenz således længe dyrket (jfr. *Hist. Tidsskr.* 12. Rk. I, s. 386 f.); et af hans nyeste arbejder er en studie over nordiske skipperes trafik på Azorerne (*Jahrbuch für Geschichte Lateinamerikas*, Bd. 4, 1967, s. 440-464).

Det er klart, at megen viden og erfaring ligger til grund for det lille skrift, som her skal omtales. Med Merkantilisme forstås den fremherskende økonomiske politik og tænkning i den fyrstelige absolutismes epoke (s. 52) og afgørende er det, at den i fremgang værende fyrstestat får et nyt forhold til erhvervslivet, som søges bragt til fuldt ud at tjene staten (s. 5). Denne problemstilling er ikke just ny, og den ville vel have gjort en titel, hvor »Merkantilismus« udgik til fordel for »Absolutismus«, mere passende, men frugtbar er den unægtelig.

Det vises, hvorledes absolutismen på flere områder var fremmede for en større social mobilitet. I samfundets top trængtes det gamle aristokrati tilbage, idet en ny elite grupperede sig om monarken. I byerne førtes en politik overfor lavene og overfor fremmede, som ligeledes tilvejebragte større bevægelighed. Og med hensyn til forholdene på landet fremhæves med benyttelse af eksempler fra Sverige (s. 34) de muligheder, der nu forelå for den også fra Danmark velkendte gruppe af fogeder og inspektører. Da forfatteren betoner de lokale forskelle, f. ex. mellem de katolske og de protestantiske lande, og desuden med god grund gør opmærksom på de modifikationer som bl. a. hensyn af statsfinansiell art påbød regeringerne i deres økonomiske og sociale politik, er generalisering på prisværdig måde holdt inden for grænser, som i betragtning af